

Урок зарубіжної літератури в 11 класі

Деменчук Оксани Георгіївни

вчителя зарубіжної літератури Рівненського НВК№2 «Школа-Ліцей»
(вища категорія, вчитель-методист)

Тема: *Гійом Аполлінер. Еволюція поета від неоромантизму до кубофутуризму. «Лорелля», «Міст Мірабо», «Зарізана голубка і Водограй»*

Мета:

- ознайомити учнів із сутністю поетичної реформи Аполлінера, простежити шлях творчого становлення поета-авангардиста, дати учням розуміння його внеску у розвиток світової поезії, особливих рис стилю та сутності нововведень поета-реформатора через аналіз його віршів «Лорелля», «Міст Мірабо» та каліграм «Зарізана голубка та водограй»;

- з'ясувати основні риси кубофутуризму;

- розвивати усне мовлення, критичне мислення школярів;

- формувати інформаційно-комп'ютерну компетентність учнів;

- продемонструвати можливості розширення простору вірша завдяки синтезу поетичної мови та графіки та підготувати учнів до сприйняття синтетичної форми вірша (каліграм);

- формувати навички аналізу перекладу ліричного твору із залученням тексту мовою оригіналу;

- виховувати творчу креативну особистість, здатну загострено відчувати власне існування як частки світобудови; змусити замислитися про особисту відповідальність кожної окремої індивідуальності за майбутнє всього світу, людства.

Тип уроку: урок розвитку критичного мислення (за О. Пометун)

Обладнання: підручник «Світова література. 11 клас» (О.О. Ісаєва, Ж.В. Клименко, А.О. Мельник), комп'ютер, телевізор, плеєкст на вірш Г.Гейне «Лорелей» (переклад Л. Первомайського) (додаток №1); скрапбук «Гійом Аполлінер та його Муза – Марі Лорансен» (додаток №2); плеєкст на вірш Г.Аполлінера «Міст Мірабо» (мовою оригіналу) (додаток №3); слайди з текстами віршів «Міст Мірабо» мовою оригіналу та «Любов померла на руках» (додатки №№4,5); учнівська презентація «Гійом Аполлінер. Збірка «Каліграм. Вірші Миру і Війни» (додаток №6).

Методи, прийоми, види, форми роботи: презентація; компаративний аналіз поезії; аналіз перекладу ліричного твору із залученням тексту оригіналу; прийоми «Передбачення» та «Реконструкція»; метод «Прес»; малювання власної каліграм за улюбленим ліричним твором, «хмаринки слів».

Епіграф

Не треба шукати суму в моїй поезії, а лише саме життя
Г. Аполлінер

Хід уроку

I етап. Виклик (актуалізація)

Слово вчителя. Ми з вами знайомимось з дуже цікавим і непростим періодом розвитку літератури – початком ХХ століття. Серед неординарних постатей цього періоду – Гійом Аполлінер. Вдома ви ознайомились з життєвим і творчим шляхом цього митця. Пригадаймо деякі сторінки біографії поета.

Бесіда

- Де народився поет?
- Представником якої національної літератури він був?
- Як з'явилося поетичне ім'я митця?
- Які поетичні збірки Аполлінера вам запам'ятались?
- Як ставиться Гійом Аполлінер до Першої світової війни та її наслідків?
- Який вид мистецтва, крім літератури, дуже любив Аполлінер? З якими митцями він підтримував особисті та творчі дружні зв'язки?
- Чи може вплинути захоплення поета образотворчим мистецтвом на його творчість?
- Чим, на вашу думку, можуть вирізнятися вірші саме цього поета?

Повідомлення теми та завдань уроку

Саме про те, як неоромантизм, імпресіоністичні та символістські мотиви переплітаються у поезіях Гійома Аполлінера і що стало причиною переходу поета-реформатора від неоромантизму до захоплення авангардистським кубофутуризмом, сьогодні піде мова. А ваше завдання – прослідкувати та коротко занотувати (замалювати), ЯК і у зв'язку з ЧИМ проходили ці зміни в творчості поета.

II етап. Осмислення змісту

Слово вчителя про особливості лірики Аполлінера на початку його творчого шляху на зламі століть та про історію вірша «Лорелея»

Компаративний аналіз поезій «Лорелея» Г. Аполлінера і Г. Гейне

Плейкаст на вірш Г. Гейне «Лорелей» (переклад Л. Первомайського)

Випереджальне завдання. Перед читанням поезії Аполлінера ставиться завдання учням: продумати відповіді на такі запитання:

- Як трактує Аполлінер відомий сюжет німецької легенди та образ його головної героїні в порівнянні з твором романтика Г. Гейне?
- Чи використав поет елементи фантастики?

Виразне читання поезії «Лорелея» Г. Аполлінера (у перекладі М.Лукаша) у ролях попередньо підготовленим учнями (текст у підручнику на ст. 123-124)

Бесіда

- Хто автор першої поезії? Який її мотив? Чому?
- У чому подібність і чим відрізняється образ Лорелеї Аполлінера від образу, що створив німецький романтик?

- Що мотивує вчинки героїнь у віршах Гейне і Аполлінера і до чого це призводить?

- Яке світосприйняття домінує у творі Аполлінера – романтичне чи реалістичне? Думку обґрунтуйте

- Яка стильова течія модернізму містить у собі поєднання реалістичного зображення життя з романтизмом?

Учитель. Отож, як бачимо, рання поезія Г.Аполлінера належить до неоромантичного спрямування. Прослідкуймо, *що* чи *хто* перевернули творчий світогляд митця, які нові ідеї поет втілює у творах, що увійдуть у збірку «Алкоголі».

Індивідуальне повідомлення учня про дружбу Гійома Аполлінера та Пабло Пікассо

Учитель. Після знайомства поета з кубізмом в образотворчому мистецтві він надихається ідеєю втілити новітні форми і в поезії, це спонукало його до експериментів. Митець-авангардист намагається перенести техніку кубізму в поезію. Саме серед митців пензля знайшов поет і ту жінку, зустріти яку мріяв. Чимало творів Гійом Аполлінер присвятив своїй Музі — художниці Марі Лорансен. Їй присвячено надзвичайно ліричний цикл віршів «Присвяти життя коханню». Історія цього кохання сумна, як і всі історії кохання в житті цього поета.

Індивідуальне повідомлення учня з демонстрацією **скрапбука** «Гійом Аполлінер та його Муза – Марі Лорансен» (додаток №2) (п'ятирічна історія їх складних відносин, фотографії та портрети Гійома та Марі, репродукції її картин, каліграма – портрет Марі Лорансен, історія виникнення вірша «Міст Мірабо»)

Робота з текстом. Читання вірша вчителем (у перекладі Миколи Лукаша), учні слідкують за текстом у підручнику (ст. 124-125)

Бесіда. Спробуємо відчувати нові тенденції у поезії «Міст Мірабо»

– Що вас дивує в оформленні поезії?

– Як ви думаєте, чому Аполлінер не розставляє розділових знаків?

Індивідуальне повідомлення учня про новацію Аполлінера – відмову від пунктуації.

Учитель. Звернімося до вірша не в перекладі, а в оригіналі.

Демонстрація підготовленого учнем **плейкасту** на вірш «Міст Мірабо» мовою оригіналу (додаток №3).

- Які асоціації виникли у вас під час перегляду (настрій, почуття)?

На екрані вірш французькою мовою (додаток №4) з авторськими виділеннями деяких слів:

LE PONT MIRABEAU

Sous le pont Mirabeau **coule** la Seine

Et nos amours

Faut - il qu'il **m'en souvienn**e

La joie **venait** toujours après la peine

Vienne la nuit **sonne** l'heure
Les jours **s'en vont** je **demeure**

Les mains dans les mains **restons**
face à face

Tandis que sous
Le pont de nos bras **passe**
Des éternels regards l'onde si lasse

Vienne la nuit **sonne** l'heure
Les jours **s'en vont** je **demeure**

L 'amour **s'en va** comme cette
eau courante
L'amour **s'en va**
Comme la vie est lente
Et comme l'Espérance est violente

Vienne la nuit **sonne** l'heure
Les jours **s'en vont** je **demeure**

Passent les jours et **passent** les semaines
Ni temps passe
Ni les amours **reviennent**
Sous le pont Mirabeau **coule** la Seine

Vienne la nuit **sonne** l'heure
Les jours **s'en vont** je **demeure**

На партах в учнів – короткий словничок виділених французьких слів з їх перекладом українською мовою:

Souviennе – повертатися подумки, пригадувати (рух в протилежному напрямі)

Vienne, venait- приходить, настає (з відтінком заклику, бажання – «хай»)

Sonne – б'є

S'en vont, s'en va – пішло, минуло (назавжди, без вороття)

Demeure – знаходжусь тут

Restons – залишатися, застигнути

Passent, passe – проходить, минає

Reviennent – повернутися (рух в протилежному напрямі)

Coule – спливає (одноманітно)

Евристична бесіда

- Яке лексичне значення мають виділені слова? Встановіть, які значення переважають?

- То що є важливим для автора у цьому вірші, на що саме він хоче звернути увагу, зважаючи на те, які слова він візуально виділяє?

- То про що йдеться у поезії – про річку, про міст?

- А які образи можна вважати провідними у цьому творі ?

- Чому ви так вважаєте, адже слово «час» майже не вживається поетом?

Учнів необхідно підвести до думки, що образ часу вони відчули завдяки введенню поетом рефрену (повторення через певну кількість рядків нагадує відлік метронома). Речення рефрену створюють відчуття певної динаміки, безупинного ритму, невблаганного спливання часу. Анафора у третій строфі, синтаксичний паралелізм у четвертій підсилюють відчуття неспинності життя).

- Чому «Міст Мірабо»? Символами чого можуть бути міст, годинник, вода?

- Які події зображені у поезії (фантастичні, романтичні, реалістичні)?

Проблемне запитання. Який настрій поезії?

Слово вчителя. (*Звернення до епіграфу*) Поет наказував у своїх рядках «не шукати суму... лише саме життя». Свідченням цього є рядки ще одного невеликого вірша Гійома Аполлінера (читає вчитель, текст висвічується на екрані телевізора) (додаток №5):

Любов померла на руках
Ти пам'ятаєш першу зустріч
Та інша прилетить як птах
Ти тільки вийди їй назустріч
Минула ще одна весна
Вона була ласкава й ніжна
Прощай годино чарівна
Ти прийдеш знов жадана й ніжна

Переклад М. Лукаша

Приєм «Реконструкція»

- Як трактується тема кохання у цьому вірші?

- А чи звучить песимізм у творі?

- Чим відрізняються рання поезія поета «Лорелей» від його пізнішого вірша «Міст Мірабо»?

Слово вчителя (при потребі, як доповнення до учнівських висновків) Загалом твори Аполлінера набувають філософського звучання: сприймати життя не потрібно песимістично або занадто оптимістично. Життя набагато складніше. Поет-реформатор повертав французькій ліриці відтворення реального та філософську глибину.

Отже, пізніша поезія Аполлінера яскраво відрізняється від раннього неоромантичного вірша «Лорелей» саме тим, що створена у новому для Аполлінера стилі - кубофутуризмі, де є чітке поєднання імпресіоністських та символістських елементів.

Теорія літератури. Робота з підручником. Запис у зошит визначень *кубізму* та *футуризму* з короткого словника літературознавчих термінів підручника (ст. 315, 317). Читання визначення *каліграма* (ст.315)

Індивідуальне повідомлення учня з демонстрацією **презентації** про збірку «Каліграми. Вірші Миру і Війни» (додаток №6). На екрані – зображення поезії «Зарізана голубка і водограй» мовою оригіналу

Приєм «Передбачення»

Розгляньте каліграму. Що ви бачите? Про що цей вірш?

Слово вчителя. Найважливішим зі своїх відкриттів сам митець вважав створення каліграм. Вони були начебто намальованою поезією, вони ніби реалізували синтез поезії та візуальних мистецтв (графіки, малюнка, плаката). Рядки тексту таких віршів розташовувалися у різних напрямках, друкувалися («малювалися») літерами різного розміру і утворювали собою певний малюнок. Вплив поетичного твору Г. Аполлінера був спорідненим скорше з мистецтвом політичного плаката-гасла початку ХХ ст., ніж із живописом.

Теорія літератури. Запис у зошит визначення *каліграма*

Читання та огляд каліграми «Зарізана голубка й водограй» в підручнику (ст.126)

Активізація асоціативного ряду. Евристична бесіда

- Які асоціації виникають у вас у зв'язку з такою назвою?
- Яка кольорова гама малюється перед очима ?
- Які думки викликають рядки про дівчат та зображення птаха у синтезі?
- Визначте чотири головних образи у поезії.
- Чи випадково, на вашу думку, зображення білої голубки стало всесвітнім символом миру?

Робота з підручником. Читання уривку статті про малюнок Пабло Пікассо, який став всесвітнім символом миру, та розгляд цього малюнку (ст. 127)

Компаративний аналіз поезій «Зарізана голубка й водограй» Г. Аполлінера та «Пастораль ХХ сторіччя» Ліни Костенко

Учням можна запропонувати відшукати схожі образи та завдання на встановлення типологічних сходжень (використання влучних художніх засобів: епітетів, порівнянь, метафори) та зв'язків ідейно-тематичного спрямування (тема Першої та Другої світових війн, жорстокість та трагізм військовий подій, що нічого позитивного за собою не несе).

III етап. Рефлексія

Метод «Прес»

- Які головні мотиви творчості Аполлінера? Свою відповідь аргументуйте записами у зошитах, які ви конспектували впродовж уроку.
- Яка провідна ідея творчості поета знайшла втілення у вірші «Міст Мірабо»? В чому полягає особливість її художнього втілення?
- Яким чином поет висловив протест проти війни у каліграмі «Зарізана голубка й водограй»? Чи вірить сам митець у спасіння людства? Як зримі деталі допомагають вам зрозуміти переживання ліричного героя?

- Які образи-символи використовує у цьому творі Г. Аполлінер, якого значення вони набувають?

- Який образ-символ провідний? Наведіть його тлумачення.

- Які новації Г.Аполлінера знайшли вияв у творах, проаналізованих на уроці?

- Яке ваше враження від творчості поета-реформатора Г. Аполлінера? Чи хотіли б продовжити самостійно знайомитися з поезією цього митця?

Виставлення та коментування оцінок

Чи є у вас улюблений ліричний твір, який вам захотілось би перетворити в каліграму?

Домашнє завдання

- вивчити напам'ять вірш Аполлінера «Міст Мірабо»;

- за бажанням створити власну каліграму або «хмаринку слів» до улюбленого поетичного твору в електронному форматі.